Forsknings- og undervisningsprioriteringer fra Senter for tverrfaglig kjønnsforskning

Notat fra senterleder Harriet Bjerrum Nielsen, 25.2.2008 (oppdatert versjon 21.4.08)

1. Innledning

Kjønnsforskning er en strategisk tverrfakultær satsing ved UiO. Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) har hatt som oppgave å vareta denne satsningen og samtidig fremme kjønnsforskning ved universitetets grunnenheter gjennom stimuleringstiltak og koordinering av prosjektsamarbeid. Senteret skal, i tillegg til universitetets grunnenheter, også samarbeide med tilsvarende forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt. Senteret har i tråd med disse oppgavene hatt status som et permanent og frittstående senter ved UiO siden 1.1.1997. Dette skjedde ut fra en erkjennelse av at arbeidet med å integrere kjønns- og likestillingsperspektiver i forskning og undervisning er en meget langsiktig oppgave, og en tverrfaglig oppgave som angår forskningsvirksomheten ved fagdisipliner innen alle fakultet.

2. Kjønnsforskning som komparativt fortrinn i UiOs virksomhet

STK har blitt evaluert tre ganger av internasjonale paneler (1991, 1996 og 2007), alle gangene med meget godt resultat. I den nettopp gjennomførte evaluering som dekker perioden 1996-2007 er konklusjonen at STK fremstår som et anerkjent og stimulerende forskningsmiljø og at det har oppfylt sitt mandat med ”a high score on almost each point” (s.60 i evalueringsrapporten, desember 2007). STK (tidligere SKK) beskrives som ”an interdisciplinary, innovative and energetic agent, both in regard to its own research organisation, and in regard to ’connecting people’ inside and outside of UiO” (s.4):

> *The evaluation committee has reached the conclusion that SKK has been very successful in attaining its mandate. SKK is a stimulating and productive research environment, for the academic staff, for visitors, and for PhD fellows and students. SKK’s extensive and wideranging umbrella projects link internal and external researchers to the Centre, as well as international researchers. The Centre has developed a BA programme with a productive ‘export model’ strategy for students and researchers that works well. SKK is highly profiled in the media and with the biannual magazine Bulletine they reach more than 1500 subscribers (and certainly even more readers) in the Nordic countries. SKK is among the top 10 ranged academic units on the Norwegian DHB-list for publication points (2004-2006). SKK has worked hard and successfully to attract grants from relevant research programmes, national as well as international. This high rate of success is even more remarkable in the light of the size of the academic staff during this period. This also serves as an important quality indicator* (s.55)

Evalueringen dokumenterer at STK har varetatt og utviklet kjønnsforskningen ved UiO på en måte som oppfyller de kriterier som settes opp for faglige prioriteringer i UiOs strategiske plan 2005-2009:[1]
- *forskningskvalitet* (dokumentert ved bl.a. publiseringsfrekvens- og nivå, innvilgede forskningssøknader fra NFR/EU, rask gjennomføringstid for PhD-kandidater)
- *behov for kunnskap og kompetanse i samfunnet* (relatert til raske samfunnsmessige endringer i kjønnsrelasjoner og til den nordiske likestillingssatsingen)
- *utviklings- og samarbeidspotensial* (dokumentert bl.a. ved internasjonalt samarbeid og tverrfaglige samarbeidsprosjekter innen forskning og undervisning).

Kjønns- og likestillingskompetanse er sterkt etterspurt i samfunnet, noe STKs meget høye medieprofil også indikerer. Kjønn har vist seg å være en viktig analytisk nøkkel til å oppfange og forstå store kulturelle og sosiale endringsprosesser i vår tid og kjønn er i økende grad en kategori for nasjonal og internasjonal politikkutforming/ rettsliggjøring. Den nordiske likestillingsmodell og nordisk kjønnsforskning tiltrekker seg stor interesse internasjonalt.

Det er i dag kjønnsforskningssentre ved de fleste større universiteter i den vestlige verden og i store deler av verden forøvrig. I Norden finnes det kjønnsforskningsenheter ved 38 universiteter og vitenskapelige høgskoler. Feltet har i løpet av de siste 20 årene blitt etablert med de kjennetegn som gjelder generelt for akademiske felt: egne institutter og sentre, nasjonale og internasjonale nettverk, konferanser, foreninger, og refereebaserte tidsskrifter. Feltet er i sterk vekst både innen EU og i tredje verdensland, og det har en økende betydning i forståelsen av migrasjons-, utviklings- og globaliseringsprosesser.

UiO har med STK det største og mest tverrfaglige kjønnsforskningssenter i Norden. I tillegg har UiO, sammenlignet med andre nordiske universiteter, et relativt høyt antall kjønnsforskere tilsatt i faste stillinger på fakultetene. Disse samarbeider dels innen disiplinene og dels på tvers av fakultetene gjennom STK. I den nettopp passerte første utlysningsfristen til det nye kjønnsforskningsprogram 2008-2012 i Norges forskningsråd kom det inn 60 søknader til de 35mill som skal utdeles. 16 av de 60 søknader kom fra UiO, fra fem fakulteter foruten STK.

På bakgrunn av så vel forskningskvalitet, volum, samfunnsrelevans og utviklingspotensial er tverrfaglig kjønnsforskning et forskningsområde hvor UiO har et klart komparativt fortrinn både nasjonalt og internasjonalt.

I dette notatet redegjør vi for STKs langsiktige forsknings- og undervisningsprioriteringer, inklusive eksisterende og potensielle samarbeidsrelasjoner med fakultetene. Dette tilsvarer bestillingen i fase 1 og fase 2 i prosess faglig prioritering.

[1] Dokumentasjonen for dette vil ikke bli gjentatt i dette notatet da behandlingen av evalueringsrapporten og STKs egenevalueringsrapport i FA og i universitetsstyret foregår parallelt. Vi viser altså til dette grunnlagsmateriale for de karakteristikker som vi her gir av STK og av UiOs kjønnsforskning.

3. Forskningsprioriteringer

Sammenlignet med fakultetene og andre grunnenheter er STK i en spesiell situasjon fordi Senteret gjennom sitt mandat er forpliktet til
- å fremme kjønnsperspektiver *på hele UiO*, herunder å stimulere, støtte og koordinere fakultetenes og grunnenhetenes kjønnsforskning
- *selv* å drive med forskning som har en tverrfaglig innretning, *i samarbeid* med forskere utenfor STK

Disse oppgaver innebærer *for det første* at det gir liten mening å "spisse" kjønnsforskningsfeltet tematisk. Kjønn er en dimensjon som tvert imot ønskes integrert i alle fagfelt hvor det er relevant. *For det andre* betyr dobbeltoppgaven som STK varetar at skillet i fase 1 mellom egne forskningsprioriteringer og forslag til tverrfaglige/tverrfakultære aktiviteter ikke lar seg opprettholde på noen entydig måte. Våre forskningsprioriteringer vil derfor bli formulert på to nivåer som er gjensidig avhengige:
- for det første mener vi at STK skal videreføre sitt overordnede ansvar for å fremme og koordinere tverrfaglig kjønnsforskning på hele UiO (nivå A).
- for det andre vil vi for de neste årene prioritere fire områder i SKKs egen forskningsvirksomhet som dels er godt forankret i kompetanse på Senteret, dels gir en viss bredde i samarbeidsrelasjoner slik det bør være på et tverrfaglig senter (nivå B).

Prioritert område, nivå A: "Tverrfaglig kjønnsforskning"

Begrunnelse
Kjønnsforskning representerer et grunnleggende fagkritisk prosjekt som har en overgripende karakter i forhold til de fleste disipliner og forskningsfelt. Vitenskapskritikk og synliggjøring av kvinners historie og livssituasjon var kvinneforskningens utgangspunkt. Da kvinner så smått fikk tilgang til høyere studier og stillinger på universitetsnivå ble det snart klart at vitenskapen stort sett beskrev og diskuterte menns erfaringsverden, interessefelt, kulturelle produksjon, etc. Dette utløste den første bølge av feministisk kritikk av hva som gjaldt som vitenskapelig sannhet, kunnskap og disiplin. Feministisk forskning på dette tidlige stadiet dreide seg i stor grad om å kritisere vitenskapen ut fra dens egne premisser, f.eks. kritisere dens påberopelse av objektivitet med henvisning til dens partielle (manns-)perspektiv, og om de vitenskapelige kriteriene eller normene for vitenskapelighet. Samtidig handlet kvinneforskning også om å bringe fram nytt materiale om kvinners erfaringsverden.

Etter hvert har kvinneforskning fått selskap av manns- og maskulinitetsforskning, seksualitets- og queerforskning. I samsvar med denne utviklingen, og for bedre å kunne speile det faktiske mangfoldet i feltet har betegnelsen forandret seg fra 'kvinneforskning' via 'kvinne- og kjønnsforskning' til den overordnede betegnelsen 'kjønnsforskning'.[2] Fokus i dag ligger ikke primært på å studere kvinner eller menn, men på å analysere institusjoner og kontekster hvor kjønn er på ferde. Kjønn utgjør en felles analytisk kategori på tvers av fag og tematiske felt.

[2] Jf. også at "Women's Studies" som egen BA grad i England nettopp er nedlagt – samtidig som Gender Studies og Sexuality Studies har fått fotfeste på MA nivå og i mange fag (The Guardian 25.3.2008 – http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/mar/25/gender.

Kategorien er gjenstand for betydelig fagutvikling nasjonalt og internasjonalt og representerer dermed et metateoretisk felt som fakultetenes kjønnsforskere må orientere seg i parallelt med eget fag eller tema.

Vitenskapskritikken og samtalen med mer etablerte disipliner har ikke blitt mindre sentral gjennom denne utviklingen: a) fordi integrasjon av kjønnsperspektiver i mainstreamforskning fortsatt har mye å bidra med når det gjelder å hjelpe vitenskapen til bedre å leve opp til sine egne idealer om transparens og etterrettelighet – også på tvers av kjønnsgrensene b) vitenskapskritikk kan bidra til å heve nivået på forskningen mer generelt, og c) fordi slikt tverrfaglig samarbeid også styrker substans/empiri/material-bevisstheten hos kjønnsforskerne. Kjønnsforskningen representerer idag kunnskapsområder som er nyttige redskaper i andre fag. Det gjelder såvel *feministisk vitenskapsteori*, som *teorier om kjønn og om likestilling*. Feministisk vitenskapsteori oppfattes som så sentralt at alle Bachelorstudenter på programmet Tverrfaglige kjønnsstudier som kombinerer kjønn med fordyping i et annet fag må avlegge eksamen i det. Det er også innen en slik overordnet heading at de fleste av SKTs utadrettede seminararrangementer og forskerkurs kan plasseres (se selvevalueringsrapporten s.41, fig.7). *Kjønnskritikk fungerer altså som en del av det bredere vitenskapskritiske prosjektet som er nødvendig for å løfte forskningen ved UiO.*

Nedslagsfelt og volum

Som det fremgår av selvevalueringsrapporten s.78 og i appendiks 3 i evalueringsrapporten er det ca. 150 kjønnsforskere på UiO i dag. De fleste befinner seg på HUMSAM fakultetene, men det finnes likevel kjønnsforskere på alle fakulteter utenom fra OD. Blant de fastansatte vitenskapelig ansatte ved UiO (utenom STK og NIKK) som ser kjønnsforskning som en viktig del av deres faglige identitet finner et femtitalls professorer/førsteamanuenser (enkelte postdoctorer er også tatt med)[3]:

TF: Jone Salomonsen, Halvor Moxnes, Kjetil Hafstad, Aud Tønnessen, Kari Børresen, Marianne Bjelland Kartzow
Forskningsområdene omfatter bl.a. kjønn og kirkelige ritualer, kjønn og kanoniske tekster, interseksjonalitet anvendt på tidlige kristne tekster, kjønn og nyreligiøsitet, antikkens kristendom – patristikk og matristikk, kjønn og etikk.

JF: Anne Hellum, Ragnhild Hennum, Kirsten Sandberg, Tone Sverdrup (JUS), Cecilie Høigård, Kjersti Ericsson, Liv Finstad (IKRS)
Forskningsområdene omfatter bl.a. kvinnerett (i Norge og i utviklingsland), barnerett, likestillingsrett, diskrimineringsrett, kjønnslikestilling/etnisitet/religion, kvinner i utviklingsland, kjønn og minoritetsproblematikk. Kjønn og marginalisering, kjønn, autoritet og sosial kontroll, kjønn og seksualitet, kjønn/kriminalitet/identitet.

MED: Gunn Engelsrud, Kristin Heggen, Kari Nyheim Solbrække (ISH), Johanne Sundby, Joar Svanemyr (IASAM)
Forskningsområdene omfatter bl.a. kjønn og profesjonsutøvelse/etikk, kjønn og kroppslig erfaring, kjønn og kroppsteknologier, internasjonal reproduktiv helse, kvinnehelseforskning.

[3] Alle de nevnte forskere er bekjent med dette notatet og har bekreftet at de ønsker å stå oppført i denne oversikten.

HF: Anne Birgitte Rønning, Irene Iversen, Nils Axel Nissen, Deborah Kitchen, Rebecca Scherr (ILOS), Torill Steinfeld (ILN), Anne Wichstrøm, Else Wiestad, Tove Pettersen (IFIKK), Gro Hagemann, Hilde Sandvik (IAKH), Hanna Havnevik, Liv Emma Thorsen, Brita Brenna (IKOS), Turid Karlsen Seim (DNIR)
Forskningsområdene omfatter bl.a. kjønn og estetikk (litteratur, billedkunst), kvinnelige forfatter- og kunstnerskap i aktuelt og historisk perspektiv, kjønn og kulturelle institusjoner, kjønnskontrakter i historisk perspektiv, kjønn i kulturhistorie og idéhistorie, kjønn og medisinhistorie, kjønn og nasjonalisme, feministisk filosofi og etikk, ungdomskulturer og kjønn, og kjønn og multikulturalisme.

MN: Tone Bratteteig, Christina Mörtberg, (IFI), Inger Nordal (IB)
Forskningsområdene omfatter bl.a. design og bruk av IKT i kjønnsperspektiv, og kjønn og biologi.

SV: Anne Lise Ellingsæter, Anne Krogstad, Arnlaug Leira, Tone Schou Wetlesen, Tove Thagaard, Karin Widerberg (ISS), Cathrine Holst (IIS/ARENA), Hege Skjeie (ISV), Hilde Bojer (ØI), Hanne Haavind, Agnes Andenæs (PSI), Marit Melhuus, Elisabeth L'orange Fürst (SAI), Kristin Asdal (TIK), Åse Røthing (CULCOM)
Forskningsområdene omfatter bl.a. velferdsstaten i et kjønnsperspektiv, kjønn i nære relasjoner, nye familieformer, seksualitet, etnisitet og kjønn, barns utvikling i et kjønnsperspektiv, kjønn,rettigheter og demokrati, feminisme og multikulturalisme, kjønn i sosialantropoligien, kjønn, stat og religion, kjønn og normativ teori, kvinneperspektiv på økonomi og fordeling, teknologi og kjønn, metodeutvikling i et kjønnsperspektiv.

UV: Birgit Brock-Utne, Monica Rudberg
Forskningsområdene omfatter bl.a. kjønn og skole, kjønn og ungdom. I tillegg forskes det på ILS på skoleprestasjoner og skoleholdninger også i et kjønnsperspektiv (PISA osv.).

SUM: Kristi Anne Stølen
Forskningsområdene omfatter bl.a. kjønn og sosial endring i Latin-Amerika.

Som det fremgår over er UiOs kjønnsforskning tematisk bred – og det bør den også være. Heller enn å spisse feltet bør det satses på å utvikle kjønnsperspektivene innen fagfelt hvor dette i dag står svakt. Dette gjelder først og fremst medisin, naturvitenskap og teknologi, men også en del tradisjonelt "maskuline" felt innen samfunnsvitenskap som økonomi, ledelse, næringsliv og innovasjon.

Virkemidler
Felles for alle kjønnsforskere uansett den substansielle innretningen på deres forskning, er det grunnleggende vitenskapskritiske/ vitenskapssupplerende prosjektet, samt den stadig pågående refleksjon og utvikling rundt selve kategorien kjønn innen feministisk teori.

Sett i forhold til de nye tverrfaglige satsinger som er foreslått i prosess faglig prioritering kan man si at kjønnsforskning i sine tematisk aktiviteter kan og bør inngå som en naturlig del av disse, men at en slik integrering ikke i seg selv varetar behovet

for de tverrgående analytiske og metateoretiske perspektivene. Kjønnsforskningen bør derfor både integreres OG bevares som en tverrgående matrise i forhold til fag og satsinger.[4] Dette er også viktig for arbeidet med å fremme kjønnsperspektiver innen fag og temaer hvor de i dag er fraværende eller står svakt.

STK har gjennom årene oppnådd en betydelig erfaring med å være en generator for innovasjon på tvers av fag- og institusjonsgrenser. Kjønnsteoretiske perspektiver formidles til resten av UiO gjennom en rekke virkemidler knyttet til STKs undervisning, seminarvirksomhet, nettverksaktiviteter, paraplyprosjekter, publisering og formidling:

- Senterets omfattende *seminarvirksomhet* fungerer som et sentralt møtested og et sted for faglig påfyll for UiOs kjønnsforskere (og andre forskere). Ledende *internasjonale forskere inviteres* til å forelese og oppholde seg på STK. På den måte er STK en drivende kraft i forhold til utvikling av kjønnsteoretiske perspektiver på UiO. Denne modell bør fastholdes fremover, men utvides til å dekke ikke minst MedNat fakultetene bedre.

- STKs egne forskere er aktive bidragsytere når det gjelder *nye bidrag/publikasjoner* innen feministisk teori/kjønnsforskning. Også informasjonsbladet Bulletine har en viktig funksjon for forskere og studenter som vil holde seg *oppdatert* innen kjønnsforskningsfeltet i sin helhet.

- Senteret koordinerer deler av den pågående kjønnsforskning på UiOs fakulteter (og utenfor) gjennom sine *paraplyprosjekter* og tar gjennom denne modellen også initiativ til *nye søknader og ny forskning* (se omtale av paraplyprosjektmodellen som samarbeidsredskap i selvevalueringsrapporten s. 20 ff.). Denne modellen bør fastholdes, men søkes utvidet til også å omfatte områder som i dag er dårlig dekket.

- Senteret organiserer en rekke *nettverk* for kjønnsforskning (se selvevalueringsrapporten s. 31). UiOs kjønnsforskere er samlet i nettverk og informasjonskretsløp på tvers av fag og temaer. Mange av UiOs kjønnsforskere benytter seg også av STKs *bok- og tidsskriftsamling* samt *nettinformasjonen* som legges ut.

- Som det vil bli beskrevet i neste avsnitt har STK *et bachelorprogram som i dag samarbeider med 16 fag*, og STK står her for de kjønnsteoretiske delene av undervisningen. På denne måte kobles kjønnsperspektivene til de emner studentene tar innen andre fag. STK har også utvidet noen av disse emner slik at de kan inngå i

[4] Det kan her være verdt å minne om evalueringsrapporten av Senteret 1996: "Evalueringspanelet vil bemerke at det i utvalgets materiale er få tegn som tyder på at høy aktivitet innen disiplinene overflødiggjør Senter for kvinneforsknings virksomhet. Det kan i en del sammenhenger tvert imot se ut som om interessen snarere øker enn avtar med aktiviteten i fagmiljøene. Når interessen for sentrets virksomhet er så vidt stor innen disipliner hvor kvinne- og kjønnsforskning står relativt sterkt, skyldes dette ikke minst den tverrfaglige tilnærmingen og det omfattende faglige nettverket som senteret har både innenfor og utenfor universitetet. Eksistensen av flere ulike vitenskapstradisjoner skaper også et grunnlag for andre faglige debatter enn i de ordinære fagmiljøene, der disiplinforankrete vitenskapssyn dominerer. Dette er en virksomhet som vanskelig kan tenkes ivaretatt av ordinæe fagmiljøer, og som evalueringsutvalget mener bør være kjernen i en videreføring av senteret" (s.10-11).

ulike *masterprogrammer* som gir plass til dem (såkalte ”heisemner”). Det bør fremover vurderes om denne integrasjonsmodellen også bør utvides med henblikk på et masterprogram.

- Den samme modell gjelder for *forskerkurs*: STK har selv og gjennom sin deltakelse i den nordiske forskerskolen for kjønnsforskning tilbudt forskerkurs i kjønnsteori som kan inngå i fakultetenes doktorgradsutdanninger. Det ville fremover være ønskelig å få dette inn i en noe mer fast og institusjonalisert form som et samarbeid mellom STK og fakultetenes kjønnsforskere.

- STK fungerer som *adresse for UiOs kjønnsforskere*. I tillegg til å delta i STKs nettverk og arrangementer har ca 1/3 av de forskere som er nevnt under forrige avsnitt i perioder *hatt arbeidsplass på STK* eller *deltatt i STKs paraplyprosjekter*. Også når det gjelder de midlertidig ansatte og studenter *formidler STK kjønnsteoretisk kompetanse til UiO.*

- STK fungerer som *adresse for omverdenen*: mange henvendelser fra utenlandske forskere eller fra norske journalister og andre går til STK – som så kan vise videre til UiOs kjønnsforskere når det er relevant.

- Senteret har de siste årene bidratt til *å gi UiOs likestillingssatsing og likestillingsprofilering et faglig fundament* i kjønns- og likestillingsforskning (se selvevalueringsrapporten s. 63).

Prioriterte områder, nivå B: fire forskningstemaer – forankret på STK, men i samarbeid med andre enheter

STKs egen forskning må selvsagt ha en tematisk innretning, samtidig som den har en særlig forpliktelse til å reflektere nye utviklingstendenser innen feministisk teori. På den måten blir STKs egen forskning et mellomledd mellom fakultetenes kjønnsforskning og generell teoriutvikling innen feltet. Gitt senterets størrelse må de tematiske nedslag i være betydelig snevrere enn UiOs kjønnsforskning som helhet, men temaene bør ha en ”eksemplarisk” verdi for feltet generelt.

For å bevare sin karakter og legitimitet som et tverrfaglig senter må STK også til hver en tid sørge for en viss bredde i sine egne forskningstemaer. Samlet skal de dekke både samfunnsvitenskap og humaniora, og ideelt sett også medisin og teknologi. Det har derfor gjennom mange år vært STKs strategi til hver en tid å ha 4-6 forskningsgrupper som både hver for seg og samlet sikrer tverrfaglig profil og utvikling av fagfeltet. Den enkelte forskningsgruppe har typisk hatt en levetid på 4-6 år, avhengig av finansiering og tilsatte. Etter endt utviklingsperiode på STK har forskningstemaet og kompetansen i en rekke tilfeller blitt ”eksportert” til andre forskningsenheter innenfor eller utenfor UiO (se STKs selvevaluering for en nærmere beskrivelse av denne eksportmodellen).

STK har i løpet av de seneste år fått flere faste stillinger. Dette tilsier at forskningsgruppene fremover i høyere grad kan forankres i de fastansatte professorers forskningsfelt (og i noen tilfeller også i prof.IIenes). Dette er en fordel når det gjelder langsiktig kompetanseoppbygging, men det kan også risikere å svekke tverrfagligheten og fornyelsen over tid. Tre ting er derfor viktige:

- For det første at også de enkelte forskningsgrupper defineres tverrfaglig. Det er ikke som pedagog, statsviter, teolog og sosiolog STKs fire professorer er tilsatt, men som ansvarlige for hhv. humanistisk og samfunnsvitenskapelig kjønnsforskning i bred forstand (jf. koblingen til feltets generelle teoriutvikling).
- For det andre må forskningsgruppene utvikle seg over tid og redefineres med jevne mellomrom, f eks i takt med nye store eksternt finansierte prosjekter.
- For det tredje skal forskningsgruppene på STK fortsatt fungerer som ankerpunkt for deltakelse utenfra. Hver for seg skal de fungere som paraplyprosjekter som også omfatter forskere uten for STK og et spekter av aktiviteter knyttet til forskning, publisering og utadrettet seminarvirksomhet som involverer mange andre enn de som til hver en tid jobber på Senteret.

Innenfor en slik forståelse vil STK i de neste årene satse på de følgende fire forskningsgrupper. De to første områder har vært i gang i en årrekke under ledelse av STKs to første professorer. Begge områder har tiltrukket seg store grunnforskningsbevilgninger, og forskningens generelle kvalitet ved STK fremgår av vurderingen i evalueringsrapporten. De to siste områder er under oppbygging – av de to professorer som har blitt tilsatt i hhv. 2007 og 2008.[5]

I. Kjønn, minoriteter og medborgerskap
Dette forskningsfeltet dekker et knippe problemstillinger som kretser rundt demokrati og deltakelse, majoritet og minoritet, inklusjon og eksklusjon, kvinnebevegelse og likestilling, feminisme og multikulturalisme.
Et overordnet utgangspunkt er forestillinger om globalisering og transnasjonal sosial mobilisering: hvilke konsekvenser har globalisering for representasjon av etniske minoritetsgrupper og deres samfunnsmessige deltakelse? Hva betyr transnasjonale fellesskap for kvinnebevegelsens mobilisering og gjennomslag? Hvordan påvirker globalisering diskurser om likestilling og visjoner om et kjønnsrettferdig samfunn? Hvilke betydninger av feminisme er relevante i et flerkulturelt samfunn? Hvordan påvirkes institusjonaliseringen av likestillingspolitikken av nye internasjonale diskurser om mainstreaming på den ene siden og av mangfoldige diskrimineringsformer på den andre? Hvilke konsekvenser har migrasjon og for kvinners organisering, krav og politiske gjennomslag, for samarbeid og konflikt mellom ulike grupper av kvinner?
Hvilken rolle spiller religion for kvinners medborgerskap i flerkulturelle samfunn? I hvilken grad er likestilling og feminisme kooptert i neoliberale og konservative krefter etter 11 september 2001? Hvordan forhandler islamske minoritetskvinner i Norge kjønnskonflikter? Skjer det en utvikling i retning av skandinavisk islam eller mot legal pluralisme?
Forskergruppen omfatter bl.a. det store EU-prosjektet *FEMCIT: Gendered Citizenship in Multicultural Europe,* og de NFR-finansiert paraplyprosjektene *Gender Equality, cultural diversity, religious pluralism* og *Kjønn, vold og demokrati på det vestlige Balkan*
Ledelse: Beatrice Halsaa.

[5] Om ønskelig kan CVer for de fire professorer fremsendes. En del av denne informasjon er også tilgjengelig på deres personlige hjemmesider på STKs netsider.

- *Bidrag til fakultetenes forslag til nye tverrfaglige satsinger (fase 2)* : inngår i KULTENK (område 1 og 5) og vil evt. kunne inngå i DEMOKRATI og i RELIGION
- *Mulige koblinger til fakultetenes forslag til faglige prioriteringer (fase 1)* : JUS (Individenes rettsstilling, Rettens globalisering), SV (Demokrati og styring, ARENA, Globalisering og lokalisering)[6]
- *Eksisterende samarbeid med enkeltforskere og nettverk på UiO*[7]: SV (Hege Skjeie), JUS (Anne Hellum), NIKK (Solveig Bergman), TF (Kjetil Hafstad) + CULCOM, FEMM-nettverket, DEMROK-prosjektnettverk, forskningsprosjektet PLUREQ) (se evalueringsrapporten for en beskrivelse av denne tverrfakultære nettverkskonstruksjon).
- *Viktigste internasjonale samarbeidspartner/nettverk*: samarbeidspartnere i FEMCIT

II. Kjønn og hverdagslivets modernisering

Forskningsgruppen ser på sosiale og kulturelle endringstrekk knyttet til et skifte i det moderne samfunnets organisering. Vi lever i en såkalt "ny økonomi" der personlige og symbolske aspekter får ny betydning i produksjon og forbruk - og vi lever innenfor "nye intimitetsforhold" som følge av husmorfamiliens avvikling, hyppige samlivsbrudd, og nye samlivsformer. Vennskapet har fått økt betydning i utformingen av de moderne fellesskap. Ved å fokusere på hverdagslivets modernisering er dette forskningsområdet i hovedsak innrettet mot å fange dynamikken mellom disse endringstrekkene. Sentrale problemstillinger er knyttet til hvordan nye utforminger av tilhørighet og intimitet på den ene siden og nye krav til personlig kompetanse og livsmestring på den andre kommer i berøring med hverandre på nye måter. Endringer innen populærkultur, forbruk og ny teknologi i dagligdagen er også interessante i dette perspektiv. Et annet aspekt er å undersøke hvordan disse skift representeres og medkonstitueres gjennom medier og offentlighet debatt.

På et overordnet plan handler dette om pågående omkalfatringer i den vestlige modernitetens kjønnsorden. Feministisk teori og kvinneforskning kan følgelig sies ha ligget i forskningsfronten når det gjelder kunnskapsutvikling om disse prosessene. Den nordiske kjønnsforskningen har mulighet til å spille en viktig rolle i kunnskapsutviklingen på dette området. Dette skyldes dels at de nordiske velferdssamfunnene framstår som forløpere i moderniseringsprosessene over, samtidig som betingelsene moderniseringen skjer innenfor gir grunnlag for å imøtegå de mest pessimistiske scenariene som preger mange av de internasjonale teoriene på området. Samtidig er det også viktig å se dette i lys av de globale maktforholdene vi er knyttet til gjennom måten vi organiserer vår egen hverdag på, f eks gjennom varene og tjenestene vi kjøper fra fattige land.

Forskergruppen omfatter bl.a. to store NFR-finansierte paraplyprosjekter, *Nye kjønn, andre krav? Likestillingens barn i skole og familie* (finansiert av FRISAM, oppstart vår 2008) og *Being together - Remaking Public Intimacies* (finansiert av KULVER, oppstart høsten 2008).

Ledelse: Harriet Bjerrum Nielsen.

---

[6] SVs forskningsprioriteringer er ikke endelig klarlagt mens dette skrives. Vi har fått opplyst titlene på dem, men ikke nærmere spesifikasjoner av innholdet – her må det altså tas et visst forbehold.

[7] Når det gjelder samarbeid på UiO har vi for alle fire forskningsområders vedkommende for overskuelighetens skyld bare tatt med de fastansatte og enkelte andre – dvs stipendiater, postdocer og proff II er ikke oppført her, men vil selvsagt i høy grad også være en del av STKs utvidede miljø.

- *Bidrag til fakultetenes forslag til nye tverrfaglige satsinger (fase 2)*: inngår i KULTENK (område 1)
- *Mulige koblinger til fakultetenes forslag til faglige prioriteringer (fase 1)*: SV (Sosial ulikhet. Globalisering og lokalisering). UV (Skoleutvikling, Moderne oppvekst/Barn og ungdom)
- *Eksisterende/potensielt samarbeid med enkeltforskere og nettverk på UiO*: SV (Agnes Andenæs, Hanne Haavind, Karin Widerberg, Tone Schou-Wetlesen, Tove Thagaard, Marit Melhus, Åse Røthing, Elisabeth Fürst), UV (Monica Rudberg, Ola Stafeng, Ola Erstad), HF (Liv Emma Thorsen), MN (Tone Bratteteig)
- *Viktigste internasjonale samarbeidspartner/nettverk*: TIMESCAPES (UK)

III. Kjønn og kanonkritikk

Kanonisering er en kulturell prosess som ligger til grunn for alle humanistiske disipliner. I et kjønnsmaktkritisk perspektiv kan kanoniseringsprosesser kritiseres for ofte å ha ekskludert kvinners og marginaliserte gruppers uttrykk. Når man vel har nådd fram til en relativt ensartet kanon som i sin tur begynner å fungere regulerende, normerende og autoritativt, får den gjerne usynliggjøringen av andre perspektiver til å se 'naturlig', permanent og velbegrunnet ut. Undersøker man kanon i et kjønnskritisk perspektiv, er det nødvendig å analysere alle disse nivåene: selve kanondannelsen men også hvordan den fungerer naturaliserende; intervensjoner, subversjoner og kritikk av kanon; samt konstruktive forslag til mer inkluderende forbedringer av kanon. Samme typer analyser og kritikk kan også anvendes på de sekundære kanon, disiplinene som studerer primærtekstene.

PÅ STK er forskergruppen pr i dag sammensatt av en idéhistoriker, en filosof, en litteraturviter, en musikkviter og en bibelviter: alle med klar tilhørighet i sine respektive disipliner innenfor humaniora, men som bedre kan adressere og analysere komplekse problemstillinger omkring tekstuelle kanon og hvordan de dannes, autoriseres og fungerer i et kjønnsperspektiv dersom forskerne arbeider samlet på tvers av disiplinene. Kjønnskritiske undersøkelser av f.eks. den filosofiske, medisinske, litterære, operatiske, eller bibelske kanon blir sentralt, og fungerer også vitenskapskritisk i forhold til disiplinene som studerer disse kanon.
Forskningsgruppen har søknad inne hos NFR om et større paraplyprosjekt: *Canonicity, Gender and Critique: The Hermeneutics of Feminism and Canon-Transformations*.
Ledelse: Jorunn Økland.

- *Bidrag til fakultetenes forslag til nye tverrfaglige satsinger (fase 2)*: Deltar i KULTENK (område 2 og 3)
- *Mulige koblinger til fakultetenes forslag til faglige prioriteringer (fase 1)*: TF (Bibel- og antikkstudier, Teologisk kjønnsforskning og feministisk teologi). HF (filosofi, litteratur, humanistisk helse- og sykdomsforskning)
- *Eksisterende/potensielt samarbeid med enkeltforskere og nettverk på UiO*: TF (Halvor Moxnes, Marianne Bjelland Kartzow, Anne-Hege Grung, Oddbjørn Leirvik, Terje Stordalen), HF (Tove Pettersen, Else Wiestad, Torill Steinfeld, Anne Birgitte Rønning, Irene Iversen), Det norske institutt i Roma (Turid Karlsen Seim)
- *Viktigste internasjonale samarbeidspartner/nettverk*: Flere av gruppens deltakere har mange år bak seg i faste og midlertidige stillinger ved velrenommerte utenlandske

universiteter noe som plasserer gruppen solid i et internasjonalt nettverk. Leder av gruppen deltar bl.a. i den store internasjonale encyclopedien The Bible and Women: An Encyclopaedia of Exegesis and Cultural History.

IV. Likestillingsforskning
Dette vil være et nytt satsingsområde på STK basert på det nye professoratet i maskulinitetsforskning. Norge og Norden er ledende internasjonalt når det gjelder kjønnslikestilling. I forskning om velferd, innovasjon og verdiskaping, står spørsmål om kjønnslikestilling sentralt. En satsing på forskning om kjønnslikestilling med vekt på betydning på ulike samfunnsområder som arbeid, familie, utdanning og politikk kan kombinere struktur- og aktørperspektiver og bidra til teori- og metodeutvikling. Satsingen kan også sees i forhold til en langvarig hovedbestilling fra feministisk og humanistisk orientert forskning om å analysere selve likestillingsbegrepene og hvordan de historisk har blitt etablert og virket. Forskningsmessige utfordringer omfatter altså økt forståelse av likestillingens grunnlagsproblemer og historiske utvikling, bedre belysning av likestilling i forhold til andre maktdimensjoner som sosial klasse og etnisitet, bedre forståelse av sammenheng og variasjon mellom ulike typer likestilling, innen politikk, arbeidsliv, økonomi, kultur mv.

Målet er bedre kunnskap om kjønnslikestilling, ikke alene, men som del av samfunn og kultur. Dette krever utvikling av bl.a. interseksjonelle, flerkulturelle og ikke-heteronormative perspektiver. Det krever forskning om begge kjønn og videreutvikling av forskning om menn og maskuliniteter både innen kjønnsforskningen og innen disiplinene. Ett aktuelt tema er hvordan forskningen om menn og maskuliniteter kan bidra til bedre forståelse av likestillingsutfordringene. Det vil i 2009 bli søkt om NFR- eller EU-midler til et paraplyprosjekt innen satsingen. Ledelse: Øystein G.Holter.

- *Bidrag til fakultetenes forslag til nye tverrfaglige satsinger (fase 2)*: vil evt. kunne delta i KULTENK OG DEMOKRATI
- *Mulige koblinger til fakultetenes forslag til faglige prioriteringer (fase 1)*: SV (Økonomi/ESOP, Sosial ulikhet), JUS (Individenes rettsstilling), HF (Samtidshistorie)
- *Potensielt samarbeid med enkeltforskere og nettverk på UiO*: HF (Gro Hagemann), SV (Anne Lise Ellingsæter, Anne Krogstad, Cathrine Holst, Hanne Haavind, Elisabeth L'orange Fürst), JUS (Kirsten Sandberg), MED (Kari Solbrække, Joar Svanemyr).
- *Viktigste internasjonale samarbeidspartnere*: Nordiske og europeiske forskernettverk innen manns/maskulinitetsforskning og NIKKs forskernettverk knyttet til det nordiske prosjektet Kjønn og makt.

Det ville som nevnt være svært ønskelig etter hvert å utvide med temaer som kjønn/sykdom/helse, kjønn/teknologi og kjønn/økonomi/innovasjon. Dette vil avhenge av om STK får stillinger innen disse felter, eller om det kan etableres samarbeid med kjønnsforskere på fakultetene om å søke eksterne midler til prosjekter innen disse felt.

4. Undervisningsprioriteringer

Som det fremgår både av STKs selvevalueringsrapport (2007: 42-48) og evalueringskomiteens rapport (2008: 28-33) fikk SKK tillatelse av UiO sentralt til å tilby egen undervisning fra 1998. Det dreide seg om et tverrfaglig innføringskurs gitt av Senteret som inkluderte samarbeid med fem fakulteter (HF, SV, TF, JUS og MN). I tillegg ble det tilbudt et kurs i feministisk vitenskapsteori på mellom- og hovedfagsnivå samt et kurs organisert rundt en spesifikk tematikk innenfor kvinne- og kjønnsforskningsfeltet.

Fra 2003 har SKK tilbudt en egen BA-grad under programmet *Kjønn, feminisme og likestilling*, fra høsten 2007 kalt *Tverrfaglige kjønnsstudier*. Senterets BA-grad er organisert under Det humanistiske fakultetet og tilbys som program ved HF. BA-programmet har to studielinjer; en praktisk rettet likestillingslinje og en med kjønn som fagfordypning hvor studentene får en BA i Tverrfaglige kjønnsstudier med en fagfordypning som kvalifiserer til opptak på 16 ulike MA-program, avhengig av det valgte fordypningsfag. Fra 2005 tilbyr SKK dessuten en egen årsenhet i Tverrfaglige kjønnsstudier. Pr. 2008 tilbyr STK ni emner på BA-nivå, hvorav fire emner er obligatoriske i BA-graden. Fire emner tilbys som heisemner og kan følgelig inngå i MA-grader som godkjenner dette. Følgende emner tilbys:

KFL1010 - Innføring i tverrfaglige kvinne- og kjønnsstudier (10 studiepoeng, oblig.)
KFL1020 - Kjønn og vitenskap: Teorier om kjønn (10 studiepoeng, oblig.)
KFL2010 - Feministisk vitenskapsteori (10 studiepoeng, oblig.)
KFL2020 - Mannsforskning (10 studiepoeng, oblig.)
KFL2031 - Feminisme og multikulturalisme (10 studiepoeng)
KFL2032 - Seksualitetsstudier og kjønn (10 studiepoeng)
KFL2041 - Integreringsemne (10 studiepoeng)
KFL2060 - Gender Equality in the Nordic Countries (10 studiepoeng)
KFL2070 - Prosjektpraksis og metoder for tverrfaglige kjønnsstudier (10 studiepoeng)
KFL4010 - Feministisk vitenskapsteori (10 studiepoeng)
KFL4020 - Mannsforskning (10 studiepoeng)
KFL4032 - Seksualitetsstudier og kjønn (10 studiepoeng)
KFL4060 - Gender Equality in the Nordic Countries (10 studiepoeng)

Opptaksrammen for BA-programmet er 25 nye studenter hvert år. På årsenheten er rammen 10 studenter pr. år. Disse plassene fylles hvert år. I tillegg tar flere studenter enkelt emner som løse og valgfrie emner. Som det fremgår av nevnte rapporter må BA-programmet sies å være vellykket, og studentevalueringene er også gode.

I følge HFs egen analyse av sitt utdanningstilbud (se ”Utkast til høringsnotat om faglige prioriteringer ved HF, 2007”) fremgår det også at Tverrfaglige kjønnsstudier kommer svært godt ut på en rekke av de angitte parametrene og kvalitetsindikatorene som er trukket inn i analysen, bl.a. på: gjennomsnittlig studieprogresjon BA (snitt 45 studiepoeng pr år) og frafall (ca. 30%). Når det gjelder antall førsteprioritetssøkere per studieplass er tallet forholdsvis lavt (1,4) på BA, mens det på årsenheten er (3.7). Samlet søkertall i 2007 var på BA-programmet 351 og på årsenheten 507.

Når det gjelder kvalitet og komparative fortrinn skårer TKS-programmet altså høyt på gjennomsnittlig studieprogresjon og lavt på frafallsprosent. Programmet må også

kunne sies å skåre høyt på tverrfaglighet og mulighet til flere fagfordypninger, samarbeid mellom fakultetene og på ”behov for kunnskap og kompetanse i samfunnet”. I HFs notat trekkes likestillingslinjen blant annet fram som et spesielt arbeidslivsrelevant utdanningstilbud. Nevnes må også at det engelske emnet Gender Equality in the Nordic Countries inngår som emne i UiOs sommerskoletilbud, og har svært god rekruttering.

Forskningsaktiviteten ved STK og en rekke av STKs egne emner er i tillegg knyttet godt sammen og bidrar til å styrke hverandre. Dette gjelder blant annet forskningsfeltet Medborgerskap, kjønn, minoriteter som faglig kan knyttes til emnet multikulturalisme og innføringsemnet (2031 og 1010), forskningsfeltet Hverdagslivets modernisering som kan knyttes til seksualitetsemnet og metodeemnet (2032 og 2070), paraplyprosjektet Kjønn og kanonkritikk som kan kobles til begge innføringsemnene og feministisk vitenskapsteori (1010, 1020, 2010) og Likestillingsforskning som både kan knyttes til innføringsemnene, mannsforskningsemnet og det engelske emnet om likestilling i de nordiske land (1010, 1020, 2020, 2060).

STK vil prioritere BA-programmet Tverrfaglige kjønnsstudier, men også vurdere om tilbudet skal utvides med en egen MA-grad, slik det antydes i evalueringsrapporten. Foreløpig har fire av emnene blitt omgjort til såkalte ”heisemner” som kan integreres i en rekke masterprogram. Emnene er godkjent blant annet av filosofiprogrammet, medier- og kommunikasjonsprogrammet, sosiologi- og kriminologiprogrammene. Spesielt emnet Feministisk vitenskapsteori bør ha et stort potensial i forhold til studenter som skriver masteroppgaver med kjønnsperspektiv.

Det bør likevel vurderes – også i lys av utviklingen av den samlede programporteføljen på UiO – om man skal ta skrittet fullt ut og etablere et eget masterprogram i tverrfaglige kjønnsstudier, eller evt. omdanne BA-programmet til en 40-gruppe, og satse kreftene på en MA. Et argument for det første (altså ha både BA og MA) er at bachelorstudiet er det eneste av sin art i Norge og at det hittil har rekruttert godt og stabilt. En MA-overbygging for de studenter som går videre fra en BA i kjønn med fagfordyping bør følge samme integrasjonsmodell, dvs integrere kjønn og fag. Dette kan muligvis by på noen vanskeligheter når det gjelder kursdelen (hvor det vil være kamp om plassen innenfor de 60 stp til emner), men vil legge fint tilrette for masteroppgaver som anlegger et kjønnsperspektiv på de ulike fagene. Når det gjelder BA-linjen likestilling kunne man tenke seg en MA som var mer spisset inn mot det teoretiske grunnlaget for ulike likestillingsbegreper, likestillingsforståelser, og likestillingspraksiser, ikke bare når det gjelder kjønn, men også andre diskrimineringsdimensjoner som etnisitet, seksualitet og funksjonshemming.

5. Konklusjon

- Kjønnsforskning er et godt opparbeidet tverrfaglig forskningsfelt på UiO som bør gis fortsatt prioritet. I en situasjon hvor UiO ønsker å styrke tverrfaglig arbeid vil STKs mangeårige erfaringer med nettopp denne type innovasjon være en ressurs i seg selv.

- Kjønnsforskning og likestilling er et strategisk anliggende for hele UiO og vil være det i mange år fremover. Kjønnsforskning bidrar gjennom sin kjønns- og vitenskapskritiske dimensjon til å løfte UiO som forskningsuniversitet.

- Kjønnsforskning utgjør et komparativt fortrinn for UiO: UiO har mange av de sentrale norske kjønnsforskere blant sine ansatte. Tre internasjonale evalueringer har dokumentert at STK har klart å holde et høyt faglige og formidlingsmessig nivå over tid. Det er stor samfunnsinteresse interesse for feltet, og studenttilgangen er god.

- Kjønnsforskningen bør både integreres OG bevares som en tverrgående matrise i forhold til fag og satsinger. STKs prioriterte forskningsområder har mange viktige berøringsflater både med fakultetenes prioriterte forskningsfelt og forslagene til nye tverrfaglige satsinger. Det ligger dermed godt tilrette for en videre utvikling av såvel tverrgående nettverk som konkrete samarbeidsprosjekter.

- STKs frie plassering i universitetsstrukturen (direkte under rektor/universitetsstyret) har vært gunstig for kjønnsforskningens tverrfaglige legitimitet og måloppnåelse i forhold til UiOs ulike enheter. Mange av virkemidlene er basert på og utviklet gjennom denne organisatoriske plassering. Lokaliseringen langt fra Blindern hvor de fleste samarbeidspartnere finner seg har imidlertid vært et problem

- Kjønnsforskningen bør utvikles mer målrettet innen fag og fakulteter hvor de i dag står svakt. Dette må skje som et samarbeid mellom Senteret og interesserte forskere på disse felt. Dette forutsetter at de aktuelle fag og fakulteter prioriterer denne satsingen.

- Kjønnsperspektiver bør få en tydeligere plass i MA og PhD utdanningen, som godt tilpassede og lett identifiserbare tilbud som kan inngå fleksibelt i programmene for de studenter som ønsker dette.